

MIGRÁCIÓ, KULTÚRÁK TALÁLKOZÁSA ÉS KÖLCSÖNHATÁSA A SELYEMÚT MENTÉN

Konferencia Ecsedy Ildikó születésének 80. évfordulója alkalmából

(Az MTA–ELTE–SZTE Selyemút Kutatócsoport és az ELTE Konfuciusz Intézet szervezésében)
2018. június 7. (csütörtök), 1088 Múzeum krt. 4/F, Kodály terem (magasföldszint)

9:30 HAMAR IMRE: Megnyitó

[Elnök: HAMAR IMRE]

9:40 BARLAI KATALIN: Csillagok a Selyemút felett: visszaemlékezések Ecsedy Ildikóról

10:00 KALMÁR ÉVA: *A Katonai története a szeppe két végén*

10:20 HOPPÁL KRISZTINA (*in absentia*): Hogyan kommunikált Kína és Róma az ókorban? Kommunikációs csatornák és interakciós hálózatok a tengeri és szárazföldi Selyemút mentén

10:40 KÓSA GÁBOR: Csillagképek a Selyemúton – a „nyugati” zodiákus a középkori kínai kultúrában

11:00–11:20 Kávészünet

[Elnök: KÓSA GÁBOR]

11:20 HAMAR IMRE: Buddhista szútrák terjedése a Selyemúton

11:40 FELFÖLDI SZABOLCS: Pecsétlők, pecsétlenyomatok a 3–4. századi Selyemútról (Nija/Cađota, Xinjiang)

12:00 BAGI JUDIT: *A Lótusz-szútra* árnyékában: egy buddhista-konfuciánus szútra a Wutaishan-Dunhuang-Jizushan szent helyekre vezető zarándokútjain

12:20 KÁPOLNÁS OLIVÉR: Kínai művek a mandzsuk szolgálatában

12:40 KOZJEK-GULYÁS ANETT: Értékek a Selyemút mentén: migráció vs. Selyemút

13:00 Ecsedy Ildikó terem felavatása (Helyszín: 1. emelet, volt 15/1-3 terem)

13:15–14:15 Ebédészünet (Nika Étterem, Kossuth Lajos utca 7-9.)

[Elnök: FELFÖLDI SZABOLCS]

14:15 ZIMONYI ISTVÁN: A vaskengyel elterjedése a Selyemút mentén

14:35 RUSSELL-SMITH (BIKFALVY) LILLA: Vizuális meditáció és csodák ábrázolása a kucsai, a dunhuangi és az ujgur buddhista művészetben: gondolatok töredékes festményekről

14:55 VÉR MÁRTON: A mongol kori ortok-kereskedők a régi ujgur dokumentumokban

15:15 DALLOS EDINA: Helyszellemek és muszlim szentek

15:35 HORVÁTH CSABA BARNABÁS: A Straits Settlements – egy sosemvolt ország

15:55–16:10 Kávészünet

[Elnök: ZIMONYI ISTVÁN]

16:10 RÓNA-TAS ANDRÁS: A kitan nyelv helye az altaji nyelvek rendszerében

16:30 POLGÁR SZABOLCS: Nomádok és szomszédok az eurázsiai steppe mentén a kínai határvidéktől a Kárpát-medencéig: hasonlóságok és különbségek

16:50 SÁRKÖZY MIKLÓS: Dāš Kasan és Sultāniyya – megjegyzések a buddhizmus ilkhánida kori történetéhez és az iráni mongolok nyelvi-etnikai emlékeihez Perzsiában

17:10 BALOGH MÁTYÁS: *Yaylaqar*-ok a Kanszu-folyosóban: az ujgur birodalomalapítás előzményei

17:30 KOVÁCS SZILVIA: Ferencesek és vallások a mongolkori Selyemút mentén

AZ ELŐDÁSOK ABSZTRAKTJAI

BAGI JUDIT

(MTAK Keleti Gyűjtemény)

A *Lótusz-szútra* árnyékában: egy buddhista-konfuciánus szútra a Wutaishan–Dunhuang–Jizushan szent helyekre vezető zarándokútjain

A dunhuangi barlangszentélyek és a Wutaishan kolostorai kapcsolatának ékes bizonyítékai a dunhuangi Mogao barlangszentélyek *Wutaishan térkép*nek nevezett falfestményei és a wutaishani zarándoklatokról szóló kéziratok. A Wutaishanból Tibetbe történő zarándoklat fontos állomása volt az egykori Nanzhao Birodalom és a Dali Királyság területén fekvő Jizushan, avagy Csirkeláb-hegy érintése. Jelen előadásom azonban elsősorban nem egy zarándokútvonal-hálózatról, hanem egy másik, mindhárom térséget összekötő elemről szól. A buddhista szent helyekre elzarándokoló, ott meditációt végző szerzetesek, Buddhának vagy a hely szentjének a Tíz Felajánlás valamelyikét, vagy nemegyszer — a *Lótusz-szútra* hatására — önfeláldozó rítust mutattak be. A *Lótusz-szútra* árnyékában azonban ott van egy másik olyan buddhista szöveggyűjtemény is, amely szintén modellként szolgálhatott önfeláldozó rítusok bemutatásához. Ez a konfuciuszi ‘öt kapcsolat’ minden szintjén önfeláldozó magatartásra sarkalló szöveg a *Dafangbian Fo Baoenjing* (röviden *Baoenjing*), amely mindhárom régió rituális életében fontos szerepet játszott az elmúlt évszázadok során. A Wutaishan felé nyugati irányból tartó zarándokúton található a gaopingi Kaihua vagy más néven Qingliang Kolostor, amelynek 11. századi falain a *Baoenjing szútra* jeleneteit ábrázolták. A dunhuangi barlangszentélyek 61-es, 112-es és a Yulin barlangszentélyek 19-es barlangjainak falain, a *Wutaishan térkép* „árnyékában” szintén a *Baoenjing szútra* történeteit ábrázoló illusztrációkat láthatjuk. A Jizushan térségében több napos „halotti megemlékezések” során, valamint az „éhes szellemek ünnepe” időszakában recitálják a *Baoenjing szútrát*. A képi és szövegforrások összehasonlítása során felvetődik a kérdés, vajon van-e jelentősége a buddhista szent helyek és a vizsgált tanítói szöveg együttes megjelenésének? Előadásomban erre a kérdésre keresem a választ.

BALOGH MÁTYÁS

(ELTE BTK Mongol- és Belső-ázsiai Tanszék)

***Yaylaqar*-ok a Kanszu-folyosóban: az ujjur birodalomalapítás előzményei**

Ismeretes, hogy az Ujjur Birodalom bukását követően, az ujjurok egy része, az uralkodó-család a *Yaylaqar* vezetésével a Selyemút egy kritikus szakaszán, a Kanszu-folyosó középső részén talált új otthonra. Az ujjurok történetét, Kínával való kapcsolatát tárgyaló másodlagos szakirodalmak ritkán és csak futólag említik meg, hogy nem ez volt az első alkalom, hogy ujjurok (szintén a *Yaylaqar*-ok vezetésével) telepedtek meg ezen a vidéken. Előadásomban a kínai krónikák közlései alapján vizsgálom az ujjurok birodalomalapítást megelőző évtizedeit és igyekszem feltárni első Kanszu-folyosó-béli tartózkodásuk és nem sokkal későbbi birodalomalapításuk körülményeit.

BARLAI KATALIN

(MTA Konkoly Thege Miklós Csillagászati Kutatóintézet)

Csillagok a Selyemút felett: visszaemlékezések Ecsedy Ildikóról

Az előadás egyrészt szubjektív szempontból bemutatja Ecsedy Ildikó és az archeoasztrológia kapcsolatát, másrészt áttekint néhány konkrét esetet (pl. a Pásztorfiú és a Szövölány legendája, a Szíriusz fontossága).

DALLOS EDINA

(MTA–ELTE–SZTE Selyemút Kutatócsoport)

Helyszellemek és muszlim szentek

Az iszlám térhódítása, a mindennapi életet és vallási gyakorlatot is átszövő meggyökeresedése több évszázados folyamat volt a török nyelveket beszélő népek körében. Az iszlám nem törölte el a korábbi hiedelmek mindegyikét, sőt ezek hatással voltak a helyi iszlám alakulására is (elsősorban a szúfizmusra). Az iszlám természetesen erőteljesebben hatott a helyi hiedelmekre – sok esetben jelentősen átalakította a még megmaradó, de korábbi, egységesebb és rendszert alkotó jellegét elvesztő hiedelmeket.

Előadásomban olyan elemeket vizsgállok meg, amelyek nyelvi (lexikális) szinten ugyan iszlám (arab, perzsa) gyökerűek, azonban jelentésük erősen módosult. Az egyik jellemző példa a helyszellemek kultuszának továbbélése, mely úgy „iszlamizálódott”, hogy a korábbi megnevezések helyére muszlim szentek vagy azok temetkezési helye került. Egy másik jellemző példa, amikor az iszlámból vagy az iszlám „mitológiából” egy-egy személynév vagy vallási tisztségviselő megnevezése megjelenik a sámán segítő szellemei között, vagy épp a népi gyógyászatban a mágikus gyógyító eljárások szövegeiben (ráolvasásokban).

A vizsgálatokba bevontam a Volga vidéken élő csuvasok (akiket évszázadokig ortodox keresztényként tartottak számon, valójában a 20. század elejéig inkább pogányok voltak) egyes hiedelmeit is, mivel ezek számos iszlám eredetű elemet tartalmaznak, itt azonban a tágabb iszlám közösség kontrollja nélkül még nagyobb jelentésbeli differenciálódás érvényesült.

FELFÖLDI SZABOLCS

(SZTE BTK Régészeti Tanszék)

Pecsétlők, pecsétlenyomatok a 3–4. századi Selyemútról (Nija/Cađ'ota, Xinjiang)

A magyar Stein Aurél által felfedezett, majd több ásatási ciklusban is kutatott nijai (eredeti nevén: cađ'otai) lelőhely egyik legizgalmasabb leletcsoportját a különböző anyagokból (agyag, csont, bronz, üveg) készült pecsétlők, illetve a lelőhelyen talált igen nagyszámú kharoşthī írásos fatáblán megfigyelhető agyag pecsétlenyomatok képezik. Ez utóbbiak a táblák titkosítási és hitelesítési eljárásainak elengedhetetlen részei voltak. Ezért is rendkívül meglepő, hogy ezekről a pecsételőkről, illetve pecsététekről az őket elsőként közlő Stein Aurél óta senki sem írt, pedig az ezekkel kapcsolatos részletek újabb izgalmas bizonyítékait nyújtják a 3–4. századi Selyemúton virágzó nijai közösség kulturális sokszínűségének. Távlati célunk Hoppál Krisztinával e pecsétlők és agyag pecsétlenyomatok teljes körű feldolgozása, beleértve a pecsétlők tipológiájának, tipokronológiájának, lehetséges gyártó műhelyeinek, technológiai kialakításának részleteit, de a pecsétlenyomatok formai sajátosságainak, valamint változatos képi világának alapos vizsgálatát is. Célunk tehát a leletkör régészeti–epigráfiai–művészettörténeti–kultúrtörténeti feldolgozása. Jelen előadásom ennek első lépését jelenti, felvázolva a kutatás jelenlegi állását és a lehetséges jövőbeli irányait.

HAMAR IMRE

(MTA–ELTE–SZTE Selyemút Kutatócsoport vezetője, ELTE BTK Távol-keleti Intézet)

Buddhista szútrák terjedése a Selyemúton

A buddhizmus a Selyemút mentén terjedt el Belső-Ázsiában és jutott el Kínába. A térítő szerzetesek magukkal hozták azokat a buddhista műveket, amelyeket a legfontosabbnak tartottak, és helyi

segítőikkel a helyi nyelvekre fordították ezeket. Előadásban röviden bemutatom ennek a folyamatnak fontosabb jellemzőit, majd részletesebben megvizsgálom a kínai fordítások történetét és módszereit.

HOPPÁL KRISZTINA

(MTA–ELTE–SZTE Selyemút Kutatócsoport)

Hogyan kommunikált Kína és Róma az ókorban?

Kommunikációs csatornák és interakciós hálózatok a tengeri és szárazföldi Selyemút mentén
A Római Birodalom távol-keleti kereskedelme és annak Selyemúttal való kapcsolata, különösen a gyakran keleti végpontként meghatározott Kína tekintetében népszerű, mégis félreinterpretált terület. A két birodalom relációjának újraértékelése, valamint az ebben részt vevő közvetítő kultúrák kölcsönhatásának vizsgálata egyes történeti folyamatok megértésén túl a Selyemút tárgy és eszme mediátor szerepére is rávilágít. Hiszen utóbbi nem annyira a piacorientált áruforgalom színtere, mint különböző tárgyak és eszmék, esetenként anyagi kultúrák közvetítője, formálója. Ennek megfelelően a nyugati világ és Kína kapcsolatára utaló leletek a tengeri és szárazföldi Selyemút menti államok alakító-interpretáló szerepének köszönhetően a különböző kultúrák egymásra hatását, majd az 5. századot követően e mechanizmus változásait is kirajzolják.

Előadásomban e komplex rendszer részleteit, az egyes államok közötti kommunikáció lehetséges csatornáit kívánom vizsgálni az intra és extra regionális kapcsolatok felvázolásán keresztül.

HORVÁTH CSABA BARNABÁS

(MTA–ELTE–SZTE Selyemút Kutatócsoport)

A Straits Settlements – egy sosemvolt ország

A Straits Settlements egy 120 évig létező brit koronagyarmat volt, azonban a dekolonizáció idején már nem jelent meg ilyen nevű független állam a világ térképén, mert az utolsó pillanatban elsodorták a történelem viharai. Az entitás gerincét az egykori és mai Tengeri Selyemút stratégiai szakasza, a Malakka-szoros mentén fekvő három kulcsfontosságú kikötőváros, Malakka, Penang és Szingapúr adták. A gyarmat fejlődését a szoroson áthaladó, pezsgő tengeri kereskedelem határozta meg, és ennek következtében egy sajátos, kozmopolita kulturális közeg alakult itt ki, ahol is az őslakos malájokat számban hamarosan felülmúlták a kínaiak, kettejük mellett pedig a tamil indiaiak képezték a harmadik meghatározó csoportot. Ha csonka formában is, de a Straits Settlement örökségét leginkább Szingapúr viszi tovább, ugyanakkor ez a múlt a mai napig sajátos kulturális karaktert kölcsönöz Penang és Malakka tagállamoknak is a föderális Malajzián belül.

KALMÁR ÉVA

A Katonalány története a szeppe két végén

Mulan története Walt Disney animációs filmje révén lett világhírű, és bekerült a tömegkultúrába. Kínában persze már régóta a tömegkultúra része: képregény, népszínmű, népszerű ponyvaregény változatban terjedt a huszadik században, korábban pedig, a 14. századtól kezdve mind a mai napig számos hagyományos színjátéki műfajban dolgozták fel a történetet, melynek forrása a kínai irodalomban egy – valószínűleg a 6. századból származó – ballada vagy románc, a *Mulan* 木蘭辭,

mely Kínában a középiskolai tankönyvekben is szerepel. Azok, akiket a film vagy a színmű magával ragadott, nem kutatják a téma eredetét, és orientalisták, filológusok sem keresnek archaikus kultúrák nyomait efféle alkotásokban. Pedig ha az apja helyett katonának álló leány férfinak is dicsőségére váló hősiességének témája után kutat valaki a kínai kultúrával érintkező északi népek irodalmában, igen érdekes összefüggésekre bukkanhat.

Van továbbá egy magyar balladatéma, a *Katonalány története*, melynek kínai párhuzamára már igen korán felfigyeltek, számos, különféle szempontú kutatás szólta a lehetséges kölcsönzésekről és összefüggésekről. Ezúttal összefoglalva a korábbi kutatások lényegét, főként a témának a kínai színjáték történetét érintő momentumait tárgyalom, valamint a katonalány alakjának különféle változásait az egyes színjátékokban és más művekben.

KÁPOLNÁS OLIVÉR

(ELTE BTK Távol-keleti Intézet, OTKA)

Kínai művek a mandzsuk szolgálatában

A 17. század első felében a mandzsuk hatalma üstökösként ívelt felfelé. 1616-ban megalapították a saját birodalmukat, kevesebb mint 30 évvel később pedig székhelyük már Peking volt. A nem mindennapi sikertörténet háttérben a kínai kultúra egyes elemei is megtalálhatóak: a mandzsuk nagyon korán elkezdtek lefordítani a hadtudományi munkákat, példának okáért Sunzi *A háború művészete* című művének is elkészült a mandzsu változata. Az előadás bemutat néhányat ezen művek közül, és megpróbál választ adni arra a kérdésre, hogy ezeket valóban forgatták-e.

KÓSA GÁBOR

(MTA–ELTE–SZTE Selyemút Kutatócsoport, ELTE BTK Távol-keleti Intézet)

Csillagképek a Selyemúton – a „nyugati” zodiákus a középkori kínai kultúrában

A japán buddhista kultúrában jól ismertek az ún. *hoshi-mandarák* 星曼荼羅 (csillagmandalák) vagy *Hokuto-mandarák* 北斗曼荼羅 (Göncölszekér-mandalák): a festmények centrumában Śākyamuni ül, akit belülről kifelé haladva koncentrikusan vesz körbe elsőként a kilenc égitest és a Göncölszekér hét csillaga, majd a zodiákus tizenkét jegye, kívül pedig a 28 „holdház”. Az ábrázolások első látásra meglepő eleme, hogy az alapvetően a Shingon (ezoterikus buddhista) hagyományhoz kötődő japán mandalákon nem a keleti, hanem az ún. nyugati zodiákus-ábrázolásból ismert állatövi jegyeket találjuk.

Mivel az ezoterikus buddhista hagyomány Kínából került Japánba, így logikus feltételezni, hogy a láthatóan az ezzel az irányzattal terjedő asztrális ismeretek Kínán keresztül jutottak Japánba. Előadásomban áttekintem azokat a vizuális és írott forrásokat, amelyek e hagyományozódás kínai fázisáról tanúskodnak.

KOVÁCS SZILVIA

(MTA–ELTE–SZTE Selyemút Kutatócsoport)

Ferencesek és vallások a mongolkori Selyemút mentén

A keresztény Nyugat csak a 13. században létrejövő Mongol Birodalomnak köszönhetően lépett túl a bibliai és egyéb antik irodalmakra támaszkodó földrajzi ismeretein. Ennek következtében a 13. század második felében és a 14. században a mongolok uralta világ területén utazó koldulórendi,

domonkos és ferences térítők felfedezték, hogy az iszlám és a különböző keleti keresztény egyházak mellett nemcsak pogány hiedelmek, hanem más vallások is léteznek. Így például az 1253 és 1255 között a Mongol Birodalomban utazó Rubrukból való Willelmus fráternek köszönheti Nyugat a buddhizmusról szóló legkorábbi beszámolót.

Az előadás rövid áttekintést ad a nyugati térítők különböző keleti vallásokra vonatkozó beszámolóiról, és azt vizsgálja, hogy az ezekből származó információk megjelennek-e a nyugati térítési módszereket is érintő korabeli irodalomban, illetve hogy a nyugati kereszténység mennyire tekintette a különböző keleti vallásokat versenytársnak a keleti, ázsiai missziója során.

KOZJEK-GULYÁS ANETT

(PPKE BTK, Kínai Tanszék)

Értékek a Selyemút mentén Migráció vs. Selyemút

Két minta kutatása alapján igyekszem választ kapni arra, hogy marad-e az a régi elgondolás, hogy a Kelet kollektivista, a Nyugat pedig individualista. Van-e eltolódás? Sokan sokféleképpen próbáltak magyarázatot adni arra, hogy a társadalom individualista vagy kollektivista jellege miként befolyásolja a gazdaság növekedését, illetve hogy megfigyelhető-e átmenet a hagyományosan kollektivista közösségek individualista társadalommá alakulásában. Az előadás kínai vizsgálati adatok alapján azt mutatja be, hogy a közösségi érdekeket szolgáló értékek, illetve az egyéni érdekeket szolgáló értékek átmenetében milyen kínai sajátosságok figyelhetők meg a magyarországi kínai közösségek körében, másrészt ezt az átmenetet hasonlítom össze kínai közösségek, európai és magyar társadalmak adataival.

POLGÁR SZABOLCS

(SZTE BTK Történeti Intézet)

Nomádok és szomszédaik az eurázsiai steppe mentén a kínai határvidéktől

a Kárpát-medencéig: hasonlóságok és különbségek

Az előadás az eurázsiai nomád és a velük szomszédos letelepült civilizációk kapcsolatát állítja a figyelem középpontjába. Kiindulópontnak azt az általánosan elfogadott álláspontot tekinthetjük, amely szerint a nomád gazdaság kiegyensúlyozatlansága hozta létre azt az aszimmetrikus viszonyt, amelyben a nomádok a letelepedettektől megszerzett javakkal igyekeztek kiegyenlíteni a nomadizmus egyoldalúságát. Az előadásban az eurázsiai steppe négy régióját vizsgálom meg a nomád–letelepült kapcsolat szempontjából: Kína, Közép-Ázsia és a Kaukázus, Kelet-Európa, Kárpát-medence. A kapcsolatok értékeléséhez pedig a következő szempontokra érdemes figyelni: földrajzi viszonyok, a nomádok stratégiái, a letelepedett társadalmak együttműködési hajlandósága.

RÓNA-TAS ANDRÁS

(SZTE Altajisztikai Tanszék)

A kitan nyelv helye az altaji nyelvek rendszerében

Az előadás első része az altaji nyelvek összefüggésrendszerét tárgyalja. Abból indul ki, hogy két vagy több nyelv között megállapítható egyezések (hasonlóságok, illetve szabályos megfelelések) több különböző okból jöhetnek létre, s ezek közül csak az egyik a genetikai kapcsolat, vagyis a közös ős. Az altaji nyelveket összekötik még az areális összefüggések, a kölcsönzési rétegek, a

tipológiai hasonlóságok, a közös adsztrátumok, a konvergens fejlődések és a véletlen. Ezek együttesének hálózata egy új szemlélet kialakításának alapja lehet.

Az előadás második része előbb a mongol nyelvek legújabb osztályozásait és családfáit tekinti át, majd áttér a kitan nyelv néhány sajátosságára. Elhelyezi a kitan nyelvet a mongol nyelvek rendszerében, majd rámutat a kitan nyelv tágabb összefüggéseire.

RUSSELL-SMITH (BIKFALVY) LILLA

(Staatliche Museen zu Berlin, Stiftung Preußischer Kulturbesitz, Berlin)

Vizuális meditáció és csodák ábrázolása a kucsai, a dunhuangi és az ujgur buddhista művészetben: gondolatok töredékes festményekről

Az előadás első részében elsősorban a kizili barlangtemplomokban megjelenő "emberfeletti jelenségekről" lesz szó (*Die Übermenschliche Phänomene* – Dieter Schlingloff legújabb publikációja és múzeumi munkám miatt). Az előadás második felében néhány dunhuangi festményt és festménytöredéket, amelyekről már írtam 2005-ben megjelent könyvemben, újra megvizsgálok ebből a szempontból. Vajon milyen újabb következtetéseket vonhatunk le az ujgur buddhista művészet kialakulásáról?

SÁRKÖZY MIKLÓS

(Károli Gáspár Református Egyetem BTK)

Dāš Kasan és Sulṭāniyya – megjegyzések a buddhizmus ilkhánida kori történetéhez és az iráni mongolok nyelvi-etnikai emlékeihez Perzsiában

A 13–14. századi mongolkori, ilkhánida és posztilkhánida Perzsia (1220–1380) műveltségét és kultúráját jelentős távol-keleti hatások érték a Selyemútnak köszönhetően. Amint azt például Ecsedy Ildikó munkássága is jól példázza, Perzsia az ókortól fogva jó kapcsolatokat ápolt Kínával és Japánnal a Selyemút mentén és a buddhizmus befolyása is ismert volt a Szászánida Birodalom keleti peremén. Mégis az iráni civilizációt ért legmarkánsabb távol-keleti kulturális hatást a 13–14. századi mongolkori Perzsiában érzékelhetjük. A nemzetközi szakirodalomban az 1990-es évekig a mongolkori Irán mint az iráni birodalmak közé jól illeszthető narratívaként jelent meg, az elmúlt húsz évben azonban egyre inkább teret kapott az Ilkhánida Perzsia mint *elsősorban és hangsúlyosan* a mongol és kínai politikai és kulturális berendezkedés közel-keleti változataként történő értelmezése.

Előadásomban a mongol kori iráni buddhizmus eddig kevés hangsúlyt kapott, de jelentősnek tűnő helyszínét, az észak-iráni Dāš Kasant mutatom be, ahol mind az építészeti örökség, mind a toponímia erős távol-keleti (elsősorban mongol, kisebb részt kínai) hatásokat tükröz. Fontos hangsúlyozni, hogy korabeli klasszikus perzsa forrásokban (Kāšānī, Rašīd al-Dīn) Dāš Kasanra (eredeti mongol nevén Qonqor Olongra) több írott forrás is utal. A mongolok iszlamizációjának felgyorsulásával Qonqor Olong idővel kettévált egy hangsúlyosan buddhista részre, melyet továbbra is Qonqor Olongnak hívtak és egy 1305 után felépült muszlim városra, mely az arab eredetű Sulṭāniyya nevet kapta. Az itteni lehetséges buddhista szentélyekre, *butkhāna*-kra és az itt említett *bakhšī*-k szerepére is röviden reflektálok, mely tények segítenek jobban megérteni az ilkhánida buddhizmus és az iráni mongolok nyelvi-történelmi hatását Észak-Iránban.

VÉR MÁRTON

(Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften, Turfanforschung)

A mongol kori *ortok*-kereskedők a régi ujur dokumentumokban

Az *ortok*-kereskedők meghatározó szerepet játszottak az egységes Mongol Birodalom, illetve utódállamainak a gazdasági életében is. Az uralkodó réteg partnereiként működő privilegizált *ortok*-kereskedők az arisztokrácia (és alkalmanként az állam) által rájuk bízott tőkét fektették be akár kereskedelmi tevékenységbe, akár kölcsönügyletekbe, de arra is láthatunk példát, hogy adóbérléssel foglalkoztak. Ez a fajta partnerkapcsolat a közép-ázsiai kereskedők és birodalomalkotó nomád népek arisztokráciája között már több évszázados hagyománnyal rendelkezett a mongol terjeszkedés korai szakaszára, azonban több szempontból a 13–14. században élte igazi virágkorát.

Míg az *ortok*-kereskedőkkel kapcsolatban a legtöbb információnk a korabeli narratív forrásokból származik, a régi ujur dokumentumok adatai egyedi betekintést engednek ennek a sajátos partnerkapcsolatnak a mindennapi működésébe. Az előadás bemutatja a régi ujur dokumentumok azon csoportját, amely kapcsolatba hozható az *ortok*-kereskedőkkel, különös tekintettel az eddig publikálatlan forrásokra.

ZIMONYI ISTVÁN

(MTA–ELTE–SZTE Selyemút Kutatócsoport)

A vaskengyel elterjedése a Selyemút mentén

A vaskengyel elterjedésének döntő hatása volt a nehéz páncélos lovasság alkalmazására. Feltehető, hogy a vaskengyel kialakulása egy nomád–kínai együttműködéshez köthető a 4–5. században, és onnan terjedt Kelet (Korea, Japán), illetve Nyugat felé az avar és türk birodalom közvetítésével a Selyemút mentén Szogdiába, Perzsiába, aztán a Kalifátusba, Bizáncba és Európába. Az előadás sorra veszi az első említéseket az írott forrásokban, a korai képi ábrázolásokat, a régészeti leleteket és a nyelvtörténeti adatokat, hogy átfogó képet adjon az eszköz terjedéséről.